

Základy fyziky (2)

Cvičenie 5

Akékoľvek otázky smelo smerujte na
juraj(a)tekel(b)gmail(c)com

Cvičenie bolo 15.3.2023

Príklad 1 (Prúdenie medzi doskami I). Majme stojacu vodorovnú nekonečnú dosku (a.k.a. dno) a vo výške h nad ňou rovnakú dosku, ktorá sa hýbe vodorovným smerom rýchlosťou u . Priestor medzi nimi je vyplnený kvapalinou s viskozitou η .

- V akom tvare očakávate pole rýchlosti tečenia kvapaliny v ustálenom stave?
- Dosaďte riešenie v tvare $\vec{v} = (v_x(z), 0, 0)$ do NS rovnice a nájdite jej všeobecné riešenie.
- Ako vyzerá okrajová podmienka, ktorá hovorí, že kvapalina sa v miestach dotyku s doskami vzhľadom na dosky nepohybuje?
- S uvážením tejto okrajovej podmienky nájdite výsledné riešenie pre pole rýchlosti tečenia kvapaliny.
- Akou silou (na jednotku dĺžky) je potrebné ťahať hornú dosku?

Príklad 2 (Prúdenie medzi doskami II). Majme stojacu vodorovnú nekonečnú dosku (a.k.a. dno) a vo výške h nad ňou rovnakú dosku, ktorá tiež stojí. Priestor medzi nimi je vyplnený kvapalinou s viskozitou η a v smere rovnobežnom s doskami je v ňom konštantný gradient tlaku veľkosti k .

- Rozmyslite si, že to znamená (ak chceme aby kvapalina tiekla v kladnom smere súradnice x) $\vec{\nabla}p = (-k, 0, 0)$. V akom tvare očakávate pole rýchlosti tečenia kvapaliny v ustálenom stave?
- Dosaďte riešenie v tvare $\vec{v} = (v_x(z), 0, 0)$ do NS rovnice a nájdite jej všeobecné riešenie.
- Ako vyzerá okrajová podmienka, ktorá hovorí, že kvapalina sa v miestach dotyku s doskami vzhľadom na dosky nepohybuje?
- S uvážením tejto okrajovej podmienky nájdite výsledné riešenie pre pole rýchlosti tečenia kvapaliny.

Príklad 3 (Prúdenie v rúre). Majme stojacu vodorovnú nekonečnú rúru s polomerom R . Rúra je vyplnená kvapalinou s viskozitou η . Na rozdiel od prechádzajúceho príkladu ale neočakávajte žiadny konkrétny tvar tlaku okrem toho že (až na hydrostatický tlak závisí iba od súradnice v smere toku kvapaliny).

- Dosaďte riešenie v tvare $\vec{v} = (v_x(y, z), 0, 0)$ do NS rovnice. Mali by ste sa dostať k rovnici, ktorá má na jednej strane veličiny závisiace iba od x a na druhej strane iba od y, z . Rozmyslite si, že ak má rovnica platiť pre ľubovoľné súradnice, musia byť obe tieto strany konštantné.
- Ukážte, že to vedie ku konštantnosti gradientu tlaku a k Laplaceovej rovnici pre v_x .
- Nájdite výsledné riešenie pre pole rýchlosti tečenia kvapaliny (najlepšie v polárnych súradniciach v rovine y, z) a nájdite množstvo vody, ktoré pretečie cez dané miesto rúry za jednotku času.

Príklad 4 (Prúdenie medzi valcami). Majme dva zvislé valce so spoločnou osou a polomeri a, b , pričom $a < b$. Priestor medzi nimi nech je vyplnený kvapalinou s viskozitou η . Vnútorý valec nech sa otáča uhlovou rýchlosťou ω_a a vonkajší uhlovou rýchlosťou ω_b .

Kartézke súradnice

- a. Po tom, ako si rozmyslíte, že to je dobrý nápad, dosadte do NS rovníc rozdelenie rýchlosti v tvare $\vec{v} = \omega(r)(-y, x, 0)$. Rozmyslite si, aý je vzťah medzi

$$\frac{\partial \omega}{\partial x}, \frac{\partial \omega}{\partial y} \text{ a } \frac{d\omega}{dr}$$

a rovnice upravte. V niektorých miestach sa oplatí rozmyslieť si, že tlak očakávame ako funkciu iba r .

- b. Nájdite riešenie pre $\omega(r)$ a pre tlak.
c. Nájdite silu pôsobiacu na vrstvu kvapaliny hrúbky dr vo vzdialenosti r od osi otáčania.

Cylindrické súradnice

- d. Rozmyslite si, že vyššie spomenuté očakávania znamenajú, že pre túto úlohu sú ako stvorené cylindrické súradnice. Na wikipedii nájdite vyjadrenie pôsobenia $\vec{\nabla}$ na skalárne a vektorové veličiny vyjadrené v cylindrických súradniciach.
e. Napíšte NS rovnice pre rozdelenie rýchlosti $\vec{v} = r\omega\hat{\theta}$ a tlaku $p(r)$ a ukážte, že ide o rovnaké rovnice (s rovnakým riešením) ako predtým.

Na domácu úlohu je tento jeden príklad

Príklad 5 (Dole vodou). Vrstva vody s viskozitou η hrúbky h tečie dole naklonenou rovinou so sklonom α . Bude nás zaujímať rozdelenie rýchlosti v tomto tečení.

- a. Vhodne zvolte súradnice a usúďte, aký tvar bude mať vektor rýchlosti v týchto súradniciach.
b. Napíšte Navier-Stokesovu rovnicu pre tento prípad a po komponentoch rovnicu vyriešte. Dajte si pozor na to, aké zložky má vo vašich súradniciach vektor $\vec{g}$.
c. Okrajová podmienka na dne je jednoduchá, tu musí platiť $v = 0$, na hladine to je trochu komplikovanejšie. Tu musí platiť $\sigma|_{\text{hladina}} = \text{diag}$, tj. nediagonálne členy tenzora napätia vypadnú (tj. na hladinu nepôsobí žiadna sila od vrstvy pod ňou). Vypočítajte zložky tenzora σ pre rozdelenie rýchlosti z predchádzajúcej časti a použite túto podmienku pre určenie rozdelenia rýchlosti.
d. Mali by ste dostať nasledovný výsledok (ktorý je aj návodom pre vhodnú voľbu súradníc) :
žiadna rýchlosť v smere kolmom na rovinu a v smere dole naklonenou rovinou rýchlosť

$$\frac{\rho g \sin \alpha}{2\eta} y(2h - y).$$